

Xicu Lluy

No cal esperar celebracions especials, efemèrides o aniversaris, per recordar ara la figura de Jaime Borrell (1933—1999), el cineasta més important nascut a Eivissa, juntament amb Emilio García Riera, professor, crític, guionista i historiador exiliat a la República Dominicana i Mèxic arran de la derrota republicana a la Guerra Civil'. Ambdós hagueren d'abandonar la seva terra natal, tot i que per raons ben diferents. En el cas del també inoblidable advocat, escriptor, director teatral, gastrònom, documentalista, productor i distribuïdor, tal era la seva increïble versatilitat, aquest canvi d'aïres no resultaria traumàtic i gairebé definitiu, sinó que fou motivat per la mobilitat laboral de son pare, encarregat de diverses sucursals bancàries arreu del país. Parlam d'una vida de pel·lícula, malgrat uns antecedents que no ens ho fan imaginar.

L'adolescent Jaime, pioner del bàsquet a les Pitiüses, va acabar el batxillerat a Barcelona, on practicaria el waterpolo, abans de traslladar-se a Madrid per treure's la carrera de Dret. Però tenia altres plans. La seva curiosa trajectòria professional inclou la publicitat, les relacions públiques —per exemple, de la selecció espanyola del seu esport favorit, quan l'entrenava Antonio Díaz Miguel— i l'edició literària i periodística. De totes maneres, si ocupa aquest espai a les pàgines de *Temps Moderns* és a causa del seu treball com a productor. Paraíso Films i Aventuras Cinematográficas, empreses que va portar amb l'ajut de José Miguel Juárez i Antonio Oliver, feren possible el rodatge de tres cintes molt destacades. En primer lloc, un dels millors exponents de l'anomenada comèdia

madrileny de la dècada dels vuitanta, *Sal gorda* (1983), interpretada per els aleshores encara poc coneguts actors Óscar Ladoire i Antonio Resines, que va donar a conèixer el director Fernando Trueba, futur guanyador de l'Oscar de Hollywood gràcies a l'excel·lent *Belle Époque*.

Borrell va saber compaginar sense gelosies dues grans passions, el cinema i el periodisme, plasmades en nombroses col·laboracions per a les revistes Triunfo, d'informació general, i Casablanca, especialitzada en el món del cel·luloide

Després arribaria *La casa de Bernarda Alba* (1987), de l'expert en versions literàries Mario Camus, una bona adaptació de la peça homònima de Federico García Lorca encarnada per Irene Gutiérrez Caba, Ana Belén, Florinda Chico, Victoria Peña, Aurora Pastor, Rosario García Ortega i Enriqueta Carballeira, la segona esposa de Jaime, que havia enviudat d'una altra intèrpret

de forta presència davant la càmera, Laly Soldevila (1933-1979). Per últim, llançaren a la cartellera la delirant i magnífica *Amanece, que no es poco* (1988), de l'inclassificable realitzador José Luis Cuerda (*El bosque animado*, *La marrana*), amb un repartiment que encapçalaven José Sazatornil, el joveníssim Gabino Diego i de nou Antonio Resines. Així es tancarà l'activitat de Borrell com a productor, tot i que, entre les seves múltiples facetes, figura a més la d'empresari de sales de projecció de la capital d'Espanya. L'històric cinema Ideal, devora la Puerta del Sol, tal vegada sigui la que més va estimar-se.

Home mordaç, enginyós, terriblement irònic, aquest eivissenc de naixement i madrileny d'adopció posseeix un extraordinari sentit de l'humor. "*Sólo envidio al novio de Naomi Campbell*", va declarar en certa ocasió². També foren molt aplaudits els atacs furibunds que sovint dirigia envers les entitats financeres, cosa paradoxal atès l'ofici del seu progenitor: "*Que en el día de San José, el niño Jesús te dé mucha felicidad y acabe con todos los bancos menos con los del Retiro*", va escriure a un amic. Tampoc es lliuraven

de les seves crítiques implacables els qui defendien el nacionalisme català. "Crees en la normalización [lin-

güística, s'entén]. Allá tú. Te salvarás si continúas pensando que García Riera está por encima de tanta bobada. Desde la fe en lo ibicenco púnico [segueix la signatura]", reseva una dedicatòria de *Cuarto y mitad*, llibre de cuina divertit i provocador³. "El cerdo, criado en casa, está tan sano como cualquiera de la familia", assegurava sobre les matances, sempre des d'una òptica tradicionalista i respectuosa amb l'ahir i l'avui dels costums dels pagesos i els ramaders de l'arxipèlag balear. "Hoy, pe-

se a todo, el rito se mantiene", se n'alegrava.

Va saber compaginar sense gelosies dues grans passions, el cinema i el periodisme, plasmades en nombroses col·laboracions per a les revistes *Triunfo*, d'informació general, i *Casablanca*, especialitzada en el món del cel·luloide. Utilitzava el pseudònim de Paco Catalá a l'hora de publicar ressenyes i crítiques de restaurants, tasques, tavernes, fondes i cases de menjar a la *Guía del Ocio*, del qual en seria precisament

un dels fundadors. Fruit d'aquest intens treball —recerca, podríem dir— efectuat entre 1991 i 1999, l'any de la seva mort, és un altre text imprescindible per entendre el sentit dels plaers de la taula i el mantell, *Vuelta y vuelta a la gastronomía madrileña*, extensa recopilació pòstuma dels articles més assenyallats, en què aflora el seu caràcter combatiu i irreverent amb absoluta llibertat⁴. "Invente cuanto más mejor, maestro, pero los huevos no nos los toque. Los fritos, menos", va expressar contra la cuina de disseny i a favor dels plats de l'àvia, els de cullera. Aquest tarannà clar i directe al fetge degué agradar molt, perquè li concediren el premi nacional de periodisme gastronòmic Álvaro Cunqueiro. És un estil que reflecteix l'esperit contestatari de Jaime Borrell, el nostre Borrell. ■

(1) *Temps Moderns* va publicar-ne una biografia, obra del mateix autor d'aquest article, inclosa en el número de març de 2003.

(2) Vegi's l'article titulat *Jaime Borrell: una vida muy sabrosa* (*Diario de Ibiza*, 18 de febrer de 2001).

(3) Obra de Paco Catalá, a cura d'Ediciones La Val de Onsera, d'Osca (1997).

(4) Publicat per *Guía del Ocio de Madrid* (2000). Jaime Borrell també és autor de *Puente Internacional*, que inclou el relat "Urge camarero hablando inglés", amb el qual va aconseguir el premi *Sésamo*.